

DVI ŽILIBERO DE LANUA KELIONĖS Į LIETUVĄ

Lanua (Ghillebert de Lannoy) – prancūzų didikų kilmės riteris, gimęs 1386 m., kuriam buvo svarbu kariauti, ilgai nesirenkant karaliaus ar princo. Turėdamas 13 metų, jis jau dalyvavo Anglijos ekspedicijose ir kovėsi Ričardo II pusėje prieš Henriką Lankasterį. Belgijoje jis slopino Liežo piliečius, sukilusius prieš vyskupą. 1410–1411 m. kariavo Ispanijoje, o 1413 m. pradžioje atvyko pas kryžiuočius kariauti su „saracėnais“ lietuviais. Tačiau pakelti kalavijo prieš lietuvius jam neteko, nes pralaimėję Žalgirio mūšį, kryžiuočiai nebeatsigavo ir didesniam žygiui nebuvo pasiruošę. Jis dalyvavo žygyje į Pamario kunigaikštystę ir mušė krikščionis lenkus, kam šie rėmė pagonis žemaičius.

Daugiau progų pakariauti negavęs, per Neringą ir Klaipėdą Lanua nuvyko į Livoniją o iš ten į Naugardą ir Pskovą. Kaip Teutonų ordino agentas, pskoviečių buvo labai nesvetingai priimtas ir turėjo bėgti. Grįžo į Livoniją, paskui per Daugpilį atvyko į Lietuvą. Antrą kartą į Lietuvą pateko 1421 m. per Lenkiją kaip Prancūzijos ir Anglijos pasiuntinys, lankęsis pas Ordino magistrą. Savo kelionių aprašymuose Lanua Lietuvai skiria nedaug vietos, bet ir iš to matome, kad jo būta ne tik pramušgalvio riterio, bet ir didelio smalsuolio, gebančio pastebėti netgi tai, į ką kiti nekreipdavo dėmesio.

Apie Lanua asmenį ir jo viešėjimą Lietuvoje platų straipsnį paskelbė P. Klimas („Praeitis“, II, Kaunas, 1933, p. 94–150). Prie straipsnio pridėtos Lietuvos liečiančios ištraukos (p. 151–157) iš „Voyages et Ambassades“ nuorašo, prieš II pasaulinį karą buvusio Karališkoje Briuselio bibliotekoje.

Šiam leidiniui aprašymo tekstas imtas iš knygos Lelewel I. Gilbert de Lannoy i jego podróże, Poznań, 1844. Vertė Eugenija Ulčinėitė.

Pirmasis apsilankymas 1413–1414 m. (p. 39–47)

Išvykęs iš Livonijos miesto Daugpilio, per didelį tuščią mišką išvažiavau į Lietuvos karalystę ir keliavau dvi dienas ir dvi naktis, neaptikdamas jokios gyvenvietės, per septynis ar aštuonis didelius užšalusius ežerus kol pasiekiau minėto Vytauto dvarą, vadinamą karaliaus dvaru. Jis yra už penkiolikos mylių nuo Daugpilio.

Iš karaliaus dvaro keliavau į Lietuvos sostinę Vilnių, kurioje yra pilis, pastatyta ant labai aukšto smiltingo kalno, sutvirtinta akmenimis, žeme ir mūru. Viduje ji visa padaryta iš medžio. Tos pilies atslaimas leidžiasi nuo aukšto kalno dviem šonais ligi apačios. Tame atslaimė, apjuostame mūrine siena, yra daug namų. Pilyje ir jos kieme paprastai esti minėtas kunigaikštis Vytautas, Lietuvos valdovas. Jis ten turi savo dvarą ir savo būstinę.

Arti tos pilies teka upė, kurios srovė bėga per miestą žemyn. Ji vadinasi Vilnia.

Miestas nėra uždaras.¹ Jis ilgas, siauras ir tęsiasi nuo kalno žemyn. Namai mediniai, labai negražiai sustatyti, tačiau yra keletas mūrinių bažnyčių.

Minėta pilis ant kalno yra apsupta tik medine siena, padaryta mūro pavidalo.

Nuo karaliaus dvaro iki Vilniaus dvylika mylių. To krašto gyventojai yra krikščionys, tapę jais per Prūsijos ir Livonijos ordinų prievartą. Turi gerų bažnyčių miestuose, taip pat diena iš dienos stato jas kaimuose. Yra Lietuvos krašte dvylika vyskupų.² Lietuviai turi savo atskirą kalbą. Vyrų nešioja ilgus ant pečių paleistus plaukus, o merginos apsirengusios paprastai, panašiai kaip pikardietės.

Lietuva yra kraštas, kurio didžioji dalis negyvenama, pilna ežerų ir didelių miškų.

Vilniuje radau dvi minėto kunigaikščio žmonos seseris ir joms prisistačiau.

Išvykęs iš Vilniaus, pasukau į Prūsus ir važiavau keliu, kuris vedė per Lietuvos Kunigaikštystę. Pirmiausia pasiekiau vieną labai didelį Lietuvos miestą, vadinamą Trakais, skurdžiai apstatytą vien tik mediniais namais ir visai neaptvertą. Yra ten dvi pilys, kurių viena labai sena medinė, apsupta pylimu iš rastų ir velėnų. Senoji pilis stovi kitoje ežero pusėje, atviroje vietoje. Antra pilis stovi vidury kito

¹ Neturi ginamųjų sienų.

² Reikia manyti, kad Lanua buvo pasakytas bendras katalikų ir stačiatikių vyskupų skaičius, be to, perdėtas.

ežero, per patrankos šūvio atstumą nuo senosios. Ji yra visai nauja, pastatyta iš plytų prancūzų pavyzdžiu.

Trakų mieste ir aplinkiniuose kaimuose labai daug totorių, kurie gyvena giminėmis, yra tikri saracėnai, visai nežinantys Jėzaus Kristaus tikėjimo ir turi savo atskirą kalbą, vadinamą totorių.³ Tame mieste gyvena vokiečių, lietuvių, rusų ir labai daug žydų. Kiekviena tų genčių turi savo atskirą kalbą.

Trakai priklauso kunigaikščiui Vytautui. Jie yra nuo Vilniaus už septynių mylių.

Minėtas Lietuvos valdovas Vytautas laiko garbės dalyku, kad nė vienas svetimšalis, atvykstantis į jo kraštą arba važiuojantis per jį, neturėtų jokių išlaidų. Jis liepia duoti jiems maisto ir saugiai lydėti visur, kur jie nori, po visą kraštą be jokio užmokesčio. Minėtasis Vytautas yra labai galingas kunigaikštis, nes nugalėjo ginklu dvylika ar trylika karalysčių ir šalių. O turi jis, bendrai paėmus, dešimt tūkstančių jam pačiam priklausančių pabalnotų žirgų.

Trakų mieste yra aptvertas žvėrynas. Jame laikomi visokių rūšių laukiniai žvėrys ir medžiojami gyvuliai, kurie veisiasi miškuose, kaip antai: laukiniai jaučiai, vadinami stumbrais, taip pat dideli arkliai, vadinami mulais, ir kiti, vadinami briedžiais. Yra ten laukinių arklių, meškų, šernų, elnių ir kitokių gyvulių.

Iš Trakų atvykau į Poseur⁴ pilį ir to paties pavadinimo kaimą ant labai didelės upės Nemuno kranto. Minėta pilis yra labai didelė ir labai stipri, pastatyta iš medžio ir žemių. Vienas jos šonas remiasi į statų kalną, stovintį ant minėtos upės kranto, kitas nusileidžia į lygumą. Ten, toje pilyje radau Lietuvos valdovą kunigaikštį Vytautą, jo žmoną bei dukterį, išleistą už didžiojo Maskvos karaliaus, ir jo dukters dukterį. Kunigaikštis buvo atvykęs į tą vietą, kaip paprastai daro žiemą, medžioti aplinkiniuose miškuose. Prabūna tris savaites ar mėnesį, neparvykdamas nė į vieną iš savo dvarų ar miestų.

Nuo Trakų iki minėtos Poseur pilies yra penkios mylios.

Išvažiuavęs iš Poseur, atvykau į didelį įtvirtintą miestą Kauną. Jame yra labai graži didelė pilis, stovinti ant Nemuno upės skardžio. Kaunas yra už dvylikos mylių nuo Poseur.

Iš Kauno tęsiau kelionę rogėmis Nemuno upe ir pravažiavau dar pro dvi Lietuvos pilys, nuo Nemuno pervažiuavau ant kitos upės, vadinamos Memeliu. Paskui, keliaudamas per labai tuščią kraštą, per didelius miškus ir dideles upes, išvažiuavau iš Lietuvos kunigaikštystės ir įvažiuavau į Prūsiją. Vėliau pasiekiau didelę pilį ir mažą miestą, apjuostą medine siena, kuris priklauso prūsų ponams ir vadinasi Ragainė. Ten yra vienuolynas ir komtūrija.

Nuo Kauno iki minėto Ragainės miesto yra šešiolika mylių.

Antras apsilankymas 1421 m. (p. 65–71)

Iš ten⁵ išvykęs, keliavau į Rusios miestą Belzą pas mozūrų kunigaikštienę, kuri padarė man garbę ir atsiuntė į mano apsistojimo vietą įvairių valgių. Ji buvo Lenkijos karaliaus sesuo.⁶

Pervaziavęs žemutinę Rusiją, atvykau pas didįjį Lietuvos kunigaikštį ir karalių Vytautą, kurį radau Rusios mieste Kremenece kartu su žmona ir vienu totorių kunigaikščiu, apsuptą daugybės kitų kunigaikščių, kunigaikštienų ir riterių. Kunigaikščiui Vytautui atlikau taikos misiją nuo dviejų karalių ir įteikiau Anglijos karaliaus įduotas brangenybes.

Šis valdovas taip pat mane labai pagerbė ir pavaišino: tris kartus surengė man pietus, pasodino mane prie savo sosto, kur sėdėjo jo žmona ir saracėnų totorių kunigaikštis. Beje, mačiau prie jo stalo valgant mėsą ir žuvį, nors buvo penktadienis.

Buvo ten totorius su barzda, kuri siekė žemiau kelių ir buvo įvyniota į galvos apdangalą.

³ Karaimai tuomet buvo painiojami su totoriais, nes Vytautas juos drauge su totoriais atkeldino iš Krymo.

⁴ Manoma, kad čia keliautojas kalba apie Punią. Vietovės pavadinimo sutampa tik pirmasis skiemuo, tačiau pilies situacijos aprašymas atitinka tikrąją Punių pilies padėtį. Tarp Alytaus ir Kauno Nemuno krante kitos didesnės pilies nebuvo.

⁵ Iš Lenkijos karaliaus Vladislovo Jogailos.

⁶ Turima galvoje Jogailos sesuo Aleksandra, ištėkėjusi už Mozūrijos kunigaikščio Zemovito.

Vieni pietūs buvo labai iškilmingi, suruošti dviejų pasiuntinybių (viena buvo iš Didžiojo Naugardo, kita iš Pskovo) garbei. Pasiuntiniai atvežė daug puikių dovanų, kaip antai: neišdirbtų kiaunių kailiukų, šilkinį rūbą, kailinių, kepurį, lininių audinių, kurakų (tokios žuvys) dantų, aukso, sidabro, iš viso apie 60 rūšių dovanų. Pasiuntiniai įteikė dovanas bučiuodami žemę prieš jo stalą; priėmė tas, kurios buvo iš Didžiojo Naugardo, o iš Pskovo – ne: iš karto atmetė jas visų akivaizdoje iš neapykantos.

Man išvykstant, minėtas kunigaikštis parūpino man tokius laiškus, kokių prašiau, kad, jam tarpininkaujant, galėčiau pervažiuoti per Turkiją. Laiškai buvo parašyti totoriškai, rusiškai ir lotyniškai.

Davė man taip pat palydovų – du totorius ir šešiolika rusų bei valakų. Kartu mane įspėjo, kad negalėsiu persikelti per Dunojų, nes visoje Turkijoje vyksta karas, kilęs po sultono mirties. Kartu su Lenkijos karaliumi ir totoriais jis [Vytautas] kariavo prieš Vengrijos karalių.

Padovanojo man dvejus šilkinis drabužius, pamuštus sabalų kailiais ir vadinamus kailiniais, keturis šilkinis rūbus, keturis žirgus, keturias smailias savo livrėjos kepures, dešimt išsiuvinėtų galvos apdangalų, keturias poras rusiškų tasetų⁷, lanką, strėlių ir totorišką saidoką, taip pat tris išpintus ir išsiuvinėtus tasetus, šimtą auksinių dukatų ir dvidešimt penkias lazdeles sidabro, šimto dukatų vertės. Nuo aukso ir sidabro atsisakiau ir grąžinau juos dėl to, kad Vytautas tuo metu buvo sudaręs sąjungą su husitais prieš mūsų tikėjimą.

Jo žmona kunigaikštienė atsiuntė man auksinę grandinėle ir didelį totorišką floriną, skirtą nešioti ant kaklo prie jos livrėjos.

Minėtas kunigaikštis davė mano šaukliui žirgą, kailinius iš kiaunių kailių, gražią savo livrėjos kepurę, dvi lazdas sidabro ir šešis su puse auksinių dukatų. Mano raštininkui Lambinui, kurį pasiunčiau pas Anglijos karalių, davė šilkinis rūbus, aptaisytus kiaunių kailiais ir savo livrėjos kepurę. Kiekvienam iš penkių riterių, kurios turėjau, davė po šilkinis rūbus.

Vienas rusų kunigaikštis ir kunigaikštienė iš Vytauto žmonių surengė man puikius pietus ir padovanojo porą rusiškų siuvinėtų pirštinių ir...⁸ Kiti bajorai, o ypač Gedigoldas, Pluy seniūnas Podolėje, davė man ir kitokių dovanų, kaip antai: kepurį, pirštinių, pataisytų kiaunių kailiais, totoriškų peilių.

Buvau pas Vytautą devynias dienas, o paskui išvykau.

Šaltinis: *Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV–XIX a.)*, /parengė J. Jurginis, A. Šidlauskas/, Vilnius, 1988, p. 49–53.

⁷ Šarvų dalis, dengianti lankstomas rankų ir kojų vietas.

⁸ Čia tekstas nutrūksta. Rankraštyje ta vieta buvo neišskaitoma